

Wspólne stanowisko Komitetu Psychologii PAN oraz naukowych towarzystw psychologicznych w sprawie społecznej odpowiedzialności w komunikowaniu o doświadczeniach traumatycznych dzieci, w tym w szczególności o przypadkach przestępstw o charakterze seksualnym

Narażenie dzieci na traumę, w tym przemoc seksualną, jest jednym z najpoważniejszych problemów mających rozległe konsekwencje dla dobrostanu jednostek oraz zdrowia publicznego na świecie. Według najbardziej aktualnych szacunków (Moody i in., 2018), problem przemocy seksualnej wobec dzieci, w różnych formach, dotyka w krajach europejskich około 14% dziewczynek i 6% chłopców. Sprawcy tego typu przestępstw pochodzą z różnych środowisk, a przemoc seksualna może mieć miejsce zarówno wewnątrz rodziny, jak i poza nią. Doświadczenie przemocy seksualnej w dzieciństwie ma swoje długotrwałe, negatywne skutki dla funkcjonowania i zdrowia osób nim doświadczonych (Oddone Paolucci, Genuis i Violato, 2001). Wśród czynników zwiększających prawdopodobieństwo obniżenia dobrostanu w przyszłości wskazuje się narażenie na wtórną wiktyimizację, czyli ponowne doświadczanie przez ofiarę przestępstwa jego negatywnych konsekwencji ze strony otoczenia. W przypadku dzieci, a szczególnie nastolatków, dla których przynależność do grupy oraz akceptacja przez rówieśników mają krytyczne znaczenie dla prawidłowego rozwoju i równowagi emocjonalnej, doświadczenie wtórnej wiktyimizacji może pogłębić i tak dramatyczne skutki przemocy seksualnej (Hébert i in., 2016).

Wiedza dotycząca przeciwdziałania wtórnej wiktyimizacji jest powszechnie dostępna i znalazła przełożenie na procedury stosowane w postępowaniu policji, prokuratury i sądów. Należy zaznaczyć, że badania (Tandon, 2007) wskazują na szczególną rolę dziennikarzy w przypadku informowania o przestępstwach popełnionych na małoletnich, gdyż to właśnie dzieci będące ofiarami są szczególnie narażone na szkody wyrządzone poprzez niewłaściwe informowanie o przestępstwach. Kluczowe znaczenie mają tutaj kwestie zupełnie podstawowe — empatia wobec cierpienia dzieci, traktowanie ich z szacunkiem, respektowanie ich godności, zachowanie poufności, uwrażliwienie na możliwe szkodliwe następstwa. To te obszary wskazuje jako zasadnicze dla pracy dziennikarzy *The Dart Center for Journalism and Trauma* (www.dartcenter.org), organizacja powstała w celu kształcenia w zakresie relacjonowania o zdarzeniach traumatycznych.

W niektórych przypadkach jedną ze skrajnych konsekwencji przemocy seksualnej wobec dziecka może być jego śmierć (np. samobójcza). Sposób informowania o takich zdarzeniach również powinien wpisywać się ogólnie przyjęte standardy. Liczne badania (np. Phillips & Carstensen, 1986; Niederkrotenthaler i in., 2020) pokazały, że nieodpowiedzialne informowanie o popełnionych samobójstwach w mediach może prowokować osoby znajdujące się w kryzysie psychicznym do podejmowania prób samobójczych. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) w 2016 roku opublikowała zalecenia dla mediów, powołując się na 50 lat badań nad imitacją i naśladownictwem (Bandura, Ross i Ross, 1963). Wytyczne WHO zalecają m.in. unikanie skandalizacji i rzucających się w oczy nagłówków, ograniczenie wykorzystania zdjęć i filmów wideo oraz zachowanie szczególnej ostrożności w przypadku zdarzeń z udziałem osób publicznych (Meindl i Ivy, 2017).

Choć współczesnych Polaków wiele różni, nadal dla większości z przedstawicieli naszego społeczeństwa, jedną z nadrzędnych grup wartości pozostaje rodzina, w tym ochrona dzieci (CBOS, 2020). Biorąc pod uwagę przywoływaną w tym stanowisku wiedzę dotyczącą konsekwencji

przemocy seksualnej oraz nieprawidłowego sposobu informowania o tego rodzaju przestępstwach, apelujemy do przedstawicieli wszystkich uczestników debaty publicznej, a zwłaszcza mediów o powściągliwość w przekazywaniu informacji o przypadkach krzywdzenia dzieci. Apelujemy o podchodzenie do tych niezwykle delikatnych spraw z dyskrecją, empatią i wrażliwością. Niech pogoń za sensacją oraz chwilowa korzyść nie przesłania nadrzędnego dobra, jakim dla wszystkich powinna być ochrona małoletnich ofiar.

Jednocześnie apelujemy do przedstawicieli organizacji politycznych o zaniechanie posługiwania się medialnymi opisami krzywdzenia małoletnich w aktualnych rozgrywkach politycznych. Choć spory polityczne bywają związane z ostro formułowanymi poglądami i często są bezpardonowe, to wierzymy, że da się wskazać takie obszary, które z tej perspektywy powinny być wyłączone. Z całą pewnością jednym z nich jest dobro pokrzywdzonych dzieci.

Prof. dr hab. Michał Harciarek, *Przewodniczący Komitetu Psychologii PAN*

Prof. dr hab. Przemysław Bąbel, *Przewodniczący Polskiego Towarzystwa Psychologii
Behawioralnej*

Dr hab. Małgorzata Dragan, prof. UW, *Przewodnicząca Polskiego Towarzystwa Badań nad Stresem
Traumatycznym*

Dr hab. Tomasz Grzyb, prof. USWPS, *Przewodniczący Polskiego Stowarzyszenia Psychologii
Społecznej*

Dr hab. Beata Krzywosz-Rynkiewicz, prof. UWM, *Przewodnicząca Polskiego Stowarzyszenia
Psychologii Rozwoju Człowieka*

Dr Katarzyna Orłak, *Przewodnicząca Polskiego Towarzystwa Psychologicznego*

Agnieszka Tousty-Ingielewicz, *Przewodnicząca Polskiego Towarzystwa Terapii Poznawczej i
Behawioralnej*

Cytowane badania:

Bandura A., Ross D., Ross S. A. (1963). Imitation of film-mediated aggressive models. *Journal of Abnormal Social Psychology*, 66 (1), 3–11.

CBOS (2020). Badanie: Aktualne problemy i wydarzenia.
https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_160_20.PDF (dostęp 8 marca 2023)

Hébert, M., Cénat, J. M., Blais, M., Lavoie, F., & Guerrier, M. (2016). Child sexual abuse, bullying, cyberbullying, and mental health problems among high schools students: a moderated mediated model. *Depression and anxiety*, 33(7), 623-629.

Oddone Paolucci, E., Genuis, M. L., & Violato, C. (2001). A meta-analysis of the published research on the effects of child sexual abuse. *The Journal of psychology*, 135(1), 17-36.

Meindl, J. N., & Ivy, J. W. (2017). Mass Shootings: The Role of the Media in Promoting Generalized Imitation. *American Journal of Public Health*, 107(3), 368–370.

Moody, G., Cannings-John, R., Hood, K., Kemp, A., & Robling, M. (2018). Establishing the international prevalence of self-reported child maltreatment: a systematic review by maltreatment type and gender. *BMC public health*, 18(1), 1-15.

Niederkrotenthaler, T., Braun, M., Pirkis, J., Till, B., Stack, S., Sinyor, M., ... & Spittal, M. J. (2020). Association between suicide reporting in the media and suicide: systematic review and meta-analysis. *Bmj*, 368.

Phillips, D. P., & Carstensen, L. L. (1986). Clustering of teenage suicides after television news stories about suicide. *New England journal of medicine*, 315(11), 685-689.

Tandon, N. (2007). Secondary victimization of children by the media: an analysis of perceptions of victims and journalists. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 2(2), 119-135.